

<https://doi.org/10.7577/formakademisk.5383>

Janne Beate Reitan

Førsteamanuensis emerita (dr.ing.)
Institutt for estetiske fag
Fakultet for teknologi, kunst og design
OsloMet – storbyuniversitetet
janner@oslomet.no

Leder

FormAkademisk 15 år

– i full aktivitet

FormAkademisk – forskningstidsskrift for design og designdidaktikk – har nå publisert artikler i 15 år! Redaksjonen startet opp arbeidet i januar 2008 og publiserte det første nummeret i oktober samme år. Fordi FormAkademisk publiserer artikler fra forskning innen et bredt felt, både design, slik som industri-design, visuell kommunikasjon, interaksjonsdesign, tjenstedesign, arkitektur, landskapsarkitektur og urbanisme, og designdidaktikk på alle utdanningsnivå fra barnehage til doktorgrad, har vi behov for en stor redaksjon. Fra den opprinnelige redaksjonen, er fortsatt fire aktive som seksjonsredaktører:

- Halina Dunin-Woyseth, dr.techn., professor emerita, Institutt for arkitektur, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
- Liv Merete Nielsen, dr.ing., professor emerita, Institutt for estetiske fag, Fakultet for teknologi, kunst og design, OsloMet – storbyuniversitetet
- Birger Sevaldson, PhD, professor, Institutt for design, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
- Marte Sørrebø Gulliksen, PhD, professor, Institutt for estetiske fag, Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge

Siden da har mange flere blitt med i redaksjonen og i alfabetisk rekkefølge er det:

- Joakim Andersson, PhD, lektor, Enheten för pedagogik: Bild och slöjd, HDK-Valand - Högskolan för konst och design, Göteborgs universitet, Sverige
- Arild Skarsfjord Berg, dr.arts, professor, Institutt for Produktdesign, Fakultet for Teknologi, kunst og design, OsloMet – storbyuniversitetet
- Silje Bergman, PhD, førsteamanuensis, Institutt for estetiske fag, Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge
- Karen Brønne, PhD, førsteamanuensis, Institutt for design, kunst og handverk, Avdeling for humanistiske fag og lærarutdanning, Høgskulen i Volda
- Ingvild Digranes, PhD, professor, Institutt for kunstfag, Fakultet for lærarutdanning, kultur og idrett, Høgskulen på Vestlandet

- Laila Belinda Fauske, PhD, professor, Institutt for estetiske fag, Fakultet for teknologi, kunst og design, OsloMet – storbyuniversitetet
- Nina Scott Frisch, PhD, førsteamanuensis, Seksjon for kunst og håndverk, Dronning Mauds Minne høgskole for barnehagelærerutdanning
- Camilla Groth, dr.arts., førsteamanuensis, Institutt for estetiske fag, Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge
- Denise Hagströmer, PhD, seniorkurator Design og kunsthåndverk, Nasjonalmuseet
- Astrid Maria Heimer, PhD, førsteamanuensis, Institutt for Produktdesign, Fakultet for Teknologi, kunst og design, OsloMet – storbyuniversitetet
- Anders Hermund, PhD, lektor, Institut for Bygningskunst og Design, Det Kongelige Akademi – Arkitektur, Design, Konservering, Danmark
- Jon Øivind Hoem, PhD, førsteamanuensis, Institutt for kunstfag, Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett, Høgskolen på Vestlandet
- Hanna Hofverberg, PhD, lektor, Institutionen för naturvetenskap, matematik och samhälle, Malmö Universitet, Sverige
- Siri Homlong, PhD, lektor, Institutionen för bild- och slöjdpedagogik, Konstfack, Stockholm, Sverige
- Leif Daniel Houck, førsteamanuensis, Institutt for bygg- og miljøteknologi, NMBU
- Morten Birk Jørgensen, PhD, lektor, Institut for Bygningskunst og Kultur, Det Kongelige Akademi, Danmark
- Steinar Killi, PhD, professor, Institutt for design, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
- Mari-Ann Letnes, PhD, førsteamanuensis, Institutt for lærerutdanning, Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap, NTNU
- Else Margrethe Lefdal, PhD, førsteamanuensis, Institutt for estetiske fag, Fakultet for teknologi, kunst og design, OsloMet - storbyuniversitetet
- Eva Lutnæs, PhD, professor, Institutt for estetiske fag, Fakultet for teknologi, kunst og design, OsloMet - storbyuniversitetet
- Ingvill Gjerdrum Maus, PhD, førsteamanuensis, Institutt for estetiske fag, Fakultet for teknologi, kunst og design, OsloMet - storbyuniversitetet
- Melissa Anna Murphy, PhD, instituttneleder, Institutt for kultur, religion og samfunnsfag, Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge
- Nenad Pavel, PhD, førsteamanuensis, Institutt for Produktdesign, Fakultet for Teknologi, kunst og design, OsloMet - storbyuniversitetet
- Ida Nilstad Pettersen, PhD, førsteamanuensis, Institutt for design, Fakultet for arkitektur og design, NTNU
- Anniken Randers-Pehrson, PhD, førsteamanuensis, Institutt for estetiske fag, Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge
- Beata Sirowy, PhD, forsker, Institutt for by- og regionplanlegging, Fakultet for landskap og samfunn, NMBU
- Vibeke Johansen Sjøvoll, PhD, førsteamanuensis, Institutt for Produktdesign, Fakultet for Teknologi, kunst og design, OsloMet – storbyuniversitetet
- Astrid Skjerven, PhD, professor emerita, Institutt for Produktdesign, Fakultet for Teknologi, kunst og design, OsloMet – storbyuniversitetet
- Bente Helen Skjelbred, PhD, førsteamanuensis, Institutt for kunstfag, Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett, Høgskulen på Vestlandet
- Anne Solberg, PhD, førsteamanuensis emerita, Institutt for estetiske fag, Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge
- Kristin Støren Wigum, PhD, førsteamanuensis, Institutt for Produktdesign, Fakultet for Teknologi, kunst og design, OsloMet - storbyuniversitetet/Gaia Trondheim, Økologisk produkt- og systemdesign, Norge

- Lovise Søyland, PhD, førsteamanuensis, Institutt for estetiske fag, Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge
- Stina Westerlund, PhD, universitetslektor, Institutionen för estetiska ämnen, Umeå universitet, Sverige

Jeg vil takke alle seksjonsredaktører og fagfeller for den fantastiske innsatsen dere gjør for at artiklene som publiseres holder det høye nivået FormAkademisk alltid har lagt vekt på!

I 2022 publiserte vi 15. årgang og den inneholdt bare ett nummer, det generelle nummeret hvor vi publiserer innsendte artikler. Grunnen er at mange temanummer er under arbeid og blir publisert fortløpende framover. Det første ble publisert 23. januar på åpninga av 10-års jubileums-konferansen for *Nettverk for formgivning, kunst og håndverk i universitets- og høgskolesektoren*. Og det andre temanummeret, *Liv Merete Nielsen – festskrift til 70-års jubileet* ble publisert på bursdagen hennes, 23. mars. Det fjerde var *Proceedings of BICCS 2023 – Biennial International Conference for the Craft Sciences* i september. Det siste som publiseres på nyttårsaftnen blir *Perspectives on Design Literacy* med artikler som bygger på symposiet DLIN October 2022.

Siden dette er det generelle nummeret hvor artikler som er sendt inn, er publisert fortløpende, oppdateres vil lederen nå når de siste nye artiklene er publisert.

ARTIKLER I DETTE NUMMERET

I den første artikkelen har **Reidulf G. Watten**, PhD, professor emeritus ved Institutt for psykologi, Høgskolen i Innlandet, i artikkelen *Perseptuelle illusjoner i norske kommunevåpen* undersøkt alle norske kommuner sine kommunevåpen med psykofysisk metodikk. De er et visuelt kjennetegn for utøvelse av kommunal myndighet og som regel basert på heraldisk design. Tidligere måtte kommunevåpen godkjennes av Kongen i statsråd, men etter 1. januar 2018 kan alle kommuner godkjenne disse selv. Utformingen kan gjøre våpnene sårbare for perseptuelle illusjoner, og disse illusjonene kan påvirke fortolkningen av våpnene. Det er tre hovedkategorier illusjoner som er særlig aktuelle på dette området: Ansikts-illusjoner, form-illusjoner og Herrmann-gitre. Artikkelen påpeker nytten av perseptuell kompetanse både for kommuner, fylkeskommuner og formgivere. Framtidige kommunevåpen bør utformes slik at man unngår ulike former for perseptuelle illusjoner.

Mohammadhossein Azizibabani, PhD Student in Architecture, **Mohammadreza Bemanian**, Professor (PhD) og **Mansour Yeganeh**, Associate Professor (PhD), alle ved Tarbiat Modares University, Iran, undersøker i den andre artikkelen *Investigating the Mechanism of the Effect of Nature-based Architectural Components on Residential Satisfaction* om utviklingen av urbane boliger med flere enheter, spesielt i metropolene i Iran, som ikke tar hensyn til effektene av kulturelle faktorer på den opplevde kvaliteten på boligarkitekturen. Forenligheten av livsstil på nasjonalt eller strukturelt nivå med bolig kan betraktes som en generell strategi for å løse dette problemet. Basert på naturens posisjon i grunnlaget for den islamske livsstilen, er det mulig å imøtekomme menneskers betydelige behov gjennom inspirasjon fra naturen. Denne artikkelen undersøker mekanismen for effekten av naturbaserte arkitektoniske komponenter på boligtilfredshet fra det islamske livsstilsperspektivet for å anvende funnene i arkitektonisk planlegging og programmeringsprosesser.

Māra Urdziņa-Deruma, Doctor of Education (dr.paed.) ved University of Latvia, presenterer i den tredje artikkelen *The preparing pupils for textile technology Olympiads. Teaching design and technology in basic education school context* hvordan design- og teknologilærere underviser elever som deltar i Open Design and Technology Olympiads (tekstilteknologi) med suksess. Etter å ha intervjuet tolv lærere og utført kvalitativ innholdsanalyse, konkluderes det med at flere personlige egenskaper er avgjørende for lærere, for at elevene skal lykkes i konkurransen: kompetanse, konsekvent arbeid og kontinuerlig utvikling. En verdsettelse fra skoleledelsen er også viktig.

Emma Gyllerfelt, PhD-doktorand ved HDK-Valand, Högskolan för konst och design, Göteborgs universitet, belyser og beskriver i den fjerde artikkelen *Nyanlända elever i slöjddklassrummets lärmiljö*, læringsmiljøet som nyankomne elever møter i sløydklasserom i svensk grunnskole. Det empiriske materialet er samlet inn gjennom videodokumentasjon ved to skoler med nyankomne elever, i sløydunder-

visning i 8.–9. klasse. Resultatene viser at nyankomne elever møter et rikt læringsmiljø i sløydklasserom som bidrar til sosialt samspill, delaktighet, multimodal kommunikasjon og samhandling i undervisningen. Videre vises det hvordan interiør og møbler i sløydklasserom muliggjør samarbeid mellom elever og at læringsmiljøet i sløydklasserom tilbyr ressurser som kan brukes som læremidler i undervisningen.

Utgangspunktet for studien i den femte artikkelen *Remember the Future. Prehistoric Design and Sustainability* av **Spyros Bofylatos**, Tutor (Research) (PhD), Royal College of Art og **Taxiarxis Balaskas**, Maker/Craftsman er det forhistoriske teganoschema-arkeologiske funnet av Syros-Keros-sivilisasjonen i Egeerhavet. Disse gjenstandene har ført til pågående debatter blant arkeologer om deres eksistensberettigelse. Målet med denne studien er å bruke en forhistorisk ontologisk modell av design og håndverk til moderne designpraksis. For å utforske slike alternative ontologier, vender de seg til fortiden og tar opp temaene død og liv som er nedfelt i disse forhistoriske artefaktene. Ved å forstå det ontologiske rammeverket til forhistoriske designere, forsøker de å lage proposisjonelle artefakter som eksemplifiserer hva design kan være. De proposisjonelle artefaktene de lager, fungerer som ulike faser i en forsknings-gjennom-designprosess som søker å undersøke hvordan design fungerer innenfor et alternativt verdisystem.

Jaana Kärnä-Behm, University Lecturer (PhD) ved University of Helsinki og **Emmi Harjuniemi**, University Teacher (M.A.), PhD candidate ved University of Lapland har i artikkelen *Interactive textiles Learning e-textiles with higher education art and design students* introdusert en casestudie av undervisning i tekstildesign i høyere utdanning med et interaktivt fokus på kunst og design. De analyserte prosjekter og innhold som så ut til å ha betydning for studentenes prosesser, samt funn fra kunst- og designdidaktikk. Å jobbe med designutdanning i tverrfaglige team sammen med tilgjengelig teknologi ble funnet givende. Det er viktig å kjenne det grunnleggende innen tekstildesign, men ved utvikling av e-tekstiler anbefales tverrfaglige lærere. Dessuten er det viktig å skape positive opplevelser, omstendigheter og muligheter for å fortsette designprosessen i fremtiden.

Eva Veeber, Ph.D.student in theSEDUCE doctoral programme (MA), University of Helsinki, **Erja Syrjäläinen**, Professor Emerita of Craft Education (Ph.D.), University of Helsinki og **Sirpa Kokko**, Professor of Craft Science(Ph.D.), University of Eastern Finland undersøker i sin artikkel *Estonian and Finnish teachers' experiences of textile craft purposes in basic education* formålet med håndverksutdanning og hvordan dette formålet manifesterer seg ifølge estiske og finske tekstilhåndverkslærere. Semi-strukturerte intervjuer ble gjennomført med åtte lærere. Intervjutranskripsjonene ble analysert ved hjelp av en kvalitativ innholdsanalysemetode, noe som resulterte i syv hovedkategorier som avdekket hvordan formålet med å lære håndverk viser seg i den obligatoriske grunnopplæringen. I følge lærerne, i tillegg til å forbedre læringen av praktiske ferdigheter og hvordan man utvikler bedre håndlag, forbedrer konsekvent håndverk også elevenes allsidige tenkning; genererer helhetlig praksis; fremmer selvtilit, utholdenhet og ansvarsfølelse; former modne måter å uttrykke følelser på; utvikler personlig autentisitet; og fremmer sosial tilknytning.

Úrsula Bravo, PhD Candidate in Education, Pontificia Universidad Católica de Chile/ Universidad del Desarrollo og **Guillermo Marini**, Associate Professor (PhD), Pontificia Universidad Católica de Chile rapporterer i artikkelen *Visual styles, hidden discourses An exploratory case study of a Chilean education university* funnene fra en studie rettet mot å utforske de visuelle diskursene ved et chilensk utdanningsuniversitet. For det første, ved å bygge på den klassiske 'skjulte læreplanen' og 'skolekunststil'-litteraturen, rettfærdiggjør det behov for å diskutere hvordan høyere utdanningsinstitusjoner modellerer måtene kommende lærere forstår og bruker visuelle ressurser på. For det andre presenterer artikkelen resultatene av en kritisk visuell metodikk utført ved det eldste utdanningsuniversitetet i Chile. Gjennom en visuell diskursanalyse av opplevelsen av å gå rundt på campus, utdyper den universitetets visuelle stiler som omfatter temaene, teknologiene og plasseringen av gjenstander. For det tredje diskuterer den forholdet mellom bilder fra gårdsplassen og gangen lastet med kritiske motivasjoner og klasseromsbilder som skildrer stereotype og anakronistiske syn på barndommen. Artikkelen avsluttes med å oppfordre til å innlemme visuelle pedagogiske orienteringer av høy kvalitet i lærerutdanningen.

Anne Elmies-Vestergren, PhD-stipendiat ved Instituttet for visuelle og sceniske fag, Universitet i Agder undersøker i artikkelen *Nettbrett i kunst og håndverk – et didaktisk utforskende prosjekt i en første klasse, inspirert og utfordret av digital samtidskunst* hvordan samtidskunstnerne Petra Cortright

og Cory Arcangel bruker digitale medier i sine kunstneriske praksiser, og hvordan denne praksisen kan inspirere og utfordre kunst- og håndverksundervisning med nettbrett i en førsteklasse. Prosjektet er en del av hennes doktorgradsavhandling og dreier seg om fire workshoper rundt utforskende og skapende måter å bruke nettbrettet på som ble prøvd ut våren 2021. Didaktisk knytter prosjektet seg til et sanselig didaktisk design. I sanselig didaktisk design utfordres tanken om at kunnskap er noe som allerede eksisterer og som elevene kan tilegne seg hvis læreren er god til å formidle. I stedet for sees kunnskap og læring som noe som konstant skapes mellom menneskelige og ikke-menneskelige aktører. Artikkelen metodologiske forankring hentes fra a/r/tografi, hvor forskeren ikke observerer utenfra, men er med på å drive forskningen videre gjennom en veksling mellom å utøve, forske og undervise/lære. I artikkelens analyse viser jeg hvordan møter med nettbrettet, med bakgrunn i samtidskunsten, kan være kroppslige, skapende og relasjonelle.

I den siste og tiende artikkelen i årets nummer har **Else Margrethe Lefdal**, Førsteamanuensis (PhD) OsloMet – storbyuniversitetet sammen med **Jannicke T. B. Bech**, Masterstudent OsloMet – storbyuniversitetet og **Gunn Synnøve Dalstein**, Lektor ved Garderåsen skole og tidligere student ved OsloMet – storbyuniversitetet i artikkelen *Universell utforming av spesialrom En kartlegging av verksteder for Kunst og håndverk* gjennomført en kartleggingsstudie hvor de har undersøkt om verksteder for Kunst og håndverk er universelt utformet. Utvalget er praksisskoler tilknyttet Institutt for estetiske fag ved OsloMet – storbyuniversitetet. Studien viser flere felles utfordringer og et forbedringspotensial innen områdene orientering, tilgang og opphold knyttet til universell utforming av kunst- og håndverksrom. I artikkelen stilles det spørsmål om forbehold i lovverket er av betydning for at elever får den opplæringen de har krav på i Kunst og håndverk. Krav til universell utforming av skoler er regulert av ulike lovverk. Ingen elever skal utestenges fra obligatorisk undervisning på bakgrunn av nedsatt funksjonsevne. Det kan likevel tas forbehold om rimelighet ut fra den enkeltes behov, og løsningene skal ikke være byrdefulle for virksomheten. Krav om universell utforming eller tilrettelegging gjelder hovedløsningen i de fysiske forholdene.

Godt nytt år og lesning!

Oslo, desember 2023

Janne Beate Reitan
Ansvarlig redaktør FormAkademisk